

23 Abril, 2024

Kant i l'esfera pública

Josep Maria Ruiz Simon

En una nota a peu de pàgina de la primera edició de la *Crítica de la raó pura* (1781), el des d'ahir tricentenari Kant proclamava que el seu temps era “l'època de la crítica, a què tot s'ha de sotmetre”, una afirmació que articulava l'operació de poda de la metafísica que portava a terme a l'obra –que, traduïda per primera vegada al català per Miquel Montserrat (Edicions de la [Universitat de Barcelona](#)), ha arribat per Sant Jordi a les llibreries– amb l'aposta il·lustrada per deixar enrere el paternalisme infantilitzador amb què el vell règim governava les creences dels súbdits. Sis anys després, la segona edició va aparèixer amb un altre pròleg, que substituïa l'antic i en què ja no apareixia aquesta declaració tan entusiasta.

Mentrestant, havia mort Frederic II de Prússia i ja s'entreveia que el nou rei, Frederic Guillem II, no estava tan disposat com ell a fomentar el projecte de la Il·lustració, que convertia la raó en el tribunal davant del qual s'havien de justificar no només els coneixements que es pretenien vàlids, sinó també les lleis i els decrets del poder polític i els dogmes eclesiàstics que aspiraven a veure reconeguda la seva autoritat. Durant el seu mandat, la Revolució Francesa va polaritzar Europa i la censura prussiana va tallar les ales a l'ús públic de la raó, que Kant identificava com el motor d'aquest projecte. I l'autor de les tres crítiques va haver de callar sobre algunes matèries i va recórrer a la ironia i l'escriptura entre línies per tractar-ne d'altres per no haver de falsificar les seves idees o per poder passar-les de contraban. *Sobre la pau perpètua*, que pertany a aquest període i que es pot llegir com si fos la quarta crítica kantiana, la de la raó política, inclou una curiosa reflexió que

La Revolució Francesa va polaritzar Europa i la censura prussiana va tallar les ales a l'ús públic de la raó

fa pensar en l'avís de les autoritats sanitàries que hi ha als paquets de tabac: “La possessió del poder perjudica inevitablement el lliure judici de la raó”. Segons Kant, aquest és el motiu pel qual, en contra del que Plató fa dir a Sòcrates a *La República*, ni s'ha d'esperar que els reis filòsofs ni s'ha de desitjar que els filòsofs siguin reis.

A *La República*, Sòcrates havia deixat molt clar que el règim que, segons deia, seria desitjable, és a dir, aquell que segons Kant no ho seria gens, era gairebé del tot improbable perquè ni els ciutadans volen ser governats pels filòsofs ni els filòsofs de veritat troben en el govern els plaers que els dona la teoria. L'esfera pública promoguda per Kant, que s'havia d'anar erigint, en un procés que ell mateix preveia lent, com un espai de debat i crítica racional independent del poder polític, tampoc no ha prosperat gaire al llarg de la modernitat. Convertida en un escenari de confrontació de propagandes, el paper que hi tenia reservat el tribunal de la raó l'interpreta actualment el govern de les emocions, que, allunyant-se del programa de la Il·lustració, viu de mantenir els ciutadans en la minoria d'edat mental.